

LAS IMATGES

DE

SANT JORDI.

---

*Travall llegit en la vetllada literaria celebrada per la ASSOCIACIÓ
 lo dia 23 d'Abril de 1883, ab mottu de la festa de Sant Jordi.*

A n'aquesta festa patronal, m' ha capigut já l'honor d'enaltir y d'encomiar la memoria y gloriosas tradicions del cavaller Sant Jordi; describint, un any, lo riquíssim frontal que maná brodar per Antoni Sadurní la antiga Diputació General de Catalunya; y explicant, en altre, la construcció, hermosura y riquesas de la capella del preciós palau de dita Diputació. Avuy he volgut escriure, en obsequi á la diada, breus consideracions respecte á las imatges de Sant Jordi segons las mes corrents representacions, especialment á nostra terra catalana.

Lo mártir de Capadocia de mitjants del sigle iv, lo capitá d'algunas tropas dels emperadors d'Orient, que confessá á Jesucrist, davant d'un dels perseguadors de son nom y de sa fé, ha quedat pera nosaltres casi completament enfosquit per las llegendarias tradicions de l'etat mitjana, y aixó ha donat peu, també, pera que alguns enfassant d'una manera indisoluble unas tradicions ab

altras, fessen desapareixer virtualment, casi podriam dir, lo santificat campeó de Jesucrist, identificantlo ja ab lo mitològich Jeron ja ab altres personatges fabulosos de la antiguetat clàssica.

Sebastiá, capitá també d'algunes tropas del Pretori á Roma, ha conseguit, ab l'aureola santa del martiri, *memoria perenne entre todas las naciones llatinas*; mes son caràcter, y son tipo personal, han passat á través del sigles fins á nosaltres d'una manera perfecta é inalterable, com lo presentan las actas de son martiri y com l'ha fet revivre Wisseman.

Lluny d'aixó, ni es constant la tradició dels actes de la vida y martiris de Sant Jordi, ni las representacions que del meteix han sigut fetas per milers, presentan regularitat y similitut en la serie dels temps.

Sols la Iglesia Grega que recorda millor las actas de son martiri, segon dihuen alguns autors, conserva y reproduceix algunas imatges de Sant Jordi, que venen representadas ab vestit noble, casi imperial, ab lo capell d'acer oriental, entre nosaltres anomenat casco conich ó cervellera, y fent ostensió de la palma de sa victoria y de la roda ab afilats coltells que obriren son cos ab sanguinosos solchs, abans de que, curat breu y miraculosament de tals feridas, fos escapsat, volant son esperit envers son Criador.

D'aquestas imatges ahont brillavan en las vestiduras, segons estil, l'or y las pedras preciosas, essent unas talars y altres ab túnica mitjanament llarga, no coneixem reproduccions en los paissos occidentals, y opinem que en los meteixos sols comensaren á pintarse ó esculpirse imatges de Sant Jordi, després de las primeras creuadas,

coincidint aixó ab las miraculosas aparicions que del repetit gloriós Sant, se verificaren en los dominis del regne d' Aragó, essent aquestas mes comprobadas y seguidas que algunas altrás anteriors.

Dich aixó perquè alguns autors, per cert dignes d'estima, consignan ja que en la presa de Barcelona pel comte Berenguer, en lo sigle X, entrá ensemps ab la host vencedora, un cavaller ab blanca sobrevesta y creu vermella al pit, essent igual lo llarch y folgat parament de son cavall; mes aixó no queda tan fermament confirmat, com la consemblant visió del propi cavaller á la presa de Mallorca per D. Jaume I, com sa intervenció en la batalla d'Alcoraz en que foren vensuts quatre reys moros, y en la d' Alfama en lo regne de Valencia en que dispersá sa vista y sa poderosa espasa las hosts sarrahinas que tenian en gran congoixa á las armas cristianes. Al fundarse després d'aquets fets la ordre de cavalleria de Sant Jordi d'Alfama, á imitació del celestial guerrejador, fou donada als cavallers la sobrevesta blanca ab creu vermella, y aquest hábit no crech inoportú fer notar que imitava lo usat per la poderosa y antigua ordre del Temple, nascuda en lo cor de Terra Santa al entorn de las ruinas del venerat temple de Jerusalem, y al calor d'aquellas onadas, como podria dirse, que alsadas en los paissos occidentals al crit de *crehuada*, anavan á estrellarse contra las platjas inhospitalarias de sorra y rocam de la Tebayda, essent barbarament delmadas per las agilíssimas é indomables bandes de beduins, persas, circasians, y moltíssimas altrás munions d'homes de ferro y bronze, que senblavan tan durs com la terra que senyorejavan.

Los sacerdots catolichs esbrinant las actas de la Iglesia

Grega, y 'ls cavallers ponderant las cualitats d'aquell insigne capitá Sant Jordi, de qui 's referia que essent d'opulenta familia se distingí en sa juvenesa per sa bellesa oriental, per son atildament y al meteix temps per sa generositat en despendres de la major part de sas riquesas pera favorir en públich als necessitats de tota mena, y en secret als cristians desvalguts; que sollicitat per las millors familias de Copadocia pera contarlo entre son llinatge, anteposava á tot la gloria de sa cohort, y després posá sobre totas la victoria de combatrer fins á morir per Jesucrist; quedá cada dia mes definida la imatge del que prest fou aclamat lo patró de las mes nobles empresas, lo paladí de la Cavalleria, l'espill del honor y de tota gloria cavalleresca ó militar.

Si segons tots recordareu la veneració y representació de Sant Jordi, de conformitat ab los referits aspectes, fou casi contemporánea y per demés semblant en casi tots los paissos occidentals d'Europa, essent aixi que jo no conech altrás memorias desasmiraculosas aparicions mes que en lo regne d'Aragó; es forsós també reconeixer que l'origen de la extensió de son renom, fou degut á las causas que deixo exposadas, mes que á la propagació que feren de son patronatge y favor los Aragonesos, encara que reste comprobat que aquests no sols tocaren é influiren en tots los ports de la conca del Menditerrá, del Bósforo y Mar Negre, sinó també en lo cor d'Alemanya, en los Paissos Baixos y en la aislada y altivola Inglaterra.

Si dels sigles XII, XIII y XIV á que venim referintnos, son prou escassas las representacions de la pintura pera poder deduhir d'ella la imatge dominant de Sant Jordi en aquells remots dias; las representacions de la escultura y

de la orfebreria poden donarnos algun indici, y d'ellas deduhim la consecuencia de que Sant Jordi fou, lo mes generalment, representat á cavall, corrent al galop, ab sobrevesta blanca ab creu vermella, ab cota de malla y ab elm sens visera, usant mes generalment la espasa que la llansa y no sempre tenint á sos peus lo drach que, segons uns simbolisa 'ls enemichs de la fé, y, segons altres, la meteix heretgia; representació de Sant Jordi que no podia portar confusió ab la de Sant Jaume, puix aquest desde antich fou representat, també á cavall, es cert, mes sempre ab lo cavall sense paraments, y l'apóstol cavaller ab lo cap descobert ó ab un capell d'amplas alas y ab l'esclavina ó valoneta de peregrí ab las tradicionals petxinas.

Desde últims del sigle xiv y principis del xv, abundan las representacions esculptóricas y tambe 's difundeixen las pictóricas de Sant Jordi, y encara que sia alterant tal vegada algun tant l'ordre cronològich, citaré en primer lloch, com á representació fidelíssima d' esculptura, conservant ab escrupulositat las antigüas tradicions, la magnífica clau policromada de Sant Jordi que clou las voltas *de la font ó glorieta dels claustres de la Seu de Barcelona.*

Lo sigle xv continuant la deformació de la indumentaria de las imatges, que fins fa molt poch no s'ha comensat á cuidar de que fos ajustada á son temps; si bé en alguns cassos conservá encara la sobrevesta ó cota d'armas de Sant Jordi, davall, ó sens ella, transformá la armadura del gentil cavaller, y desapareixent lo camís y demés pessas de cota de malla, se li ajustaren la corassa y espatller d'acer, los brassals y manoplas, los quixots y grevas, los borceguins ab llarguissim y terrible bech de ferro y agudíssim esparó, y per ultim fou enclosa sa testa dintre del

pesant elm complet, ab son crestó y vistosos lambrequins y ab sa visera que generalment li deixaren alsada; no faltant pas lo gran mandoble á son costat y la ferrada llansa á la ma dreta; essent aquesta, especialment, un gran signe, segons sa forma, pera reconeixer la major ó menor antiguetat de la imatge. Desde aquesta transformació no faltá ja mes endavant la adarga ó escut en son bras esquer, que abans no sempre s'estilava; y encara que en algunas representacions aquest escut es acomodat á la forma y dimensions heráldicas en ús, en molts cassos quedá reduit á una petita tarja ab la creu roja, segons pot veures en lo preciós Sant Jordi d'alt relleu posat en lo frontispici del carrer del Bisbe en lo palau de nostra Diputació.

Venim á la pintura, y ja trobem en diferents retaules, representacions á peu del ardit cavaller, aterrant lo drach ab la punta de sa llansa que enfonsa en sa gola generalment fent la forsa ab duas mans; altrás vegadas ab una sola má, alsant ab la altra una petita creu, y en aquest cas, algunas pocas sens l'elm, cenyint sos rossos cabells una estreta y elegant diadema; essent just recordar entre altrás hermosas representacions, una petita taula de Badalona, ahont sols hi ha lo bust armat ab la llansa en alt y 'l rostre casi transfigurat ab una celestial hermosura que aumentan sos cabells finissims casi del magnífich color del fons d'or de la pintura.

Una estatua pedestre d'argent pavonat que aterra lo drach ab son llansó, tenint esmaltadas sa cara y mans, es una mostra bellíssima d'orfebreria que, com sabeu, se conserva en la capella de Sant Jordi de la Diputació Provincial de Barcelona.

A principis del segle xv estava ja molt estesa la llegenda de la donzella ó prímpcesa deslliurada pel cavaller Sant Jordi; y per aquest motiu en las representacions pictóricas del temps, no falta generalment en lo fons del paisatge ó als meteixos peus del Sant, segons la major ó menor pericia del artista, la suplicant donzella ab esplendents vestits de la época.

Quadro acabat d'aquestas representacions es lo ja citat frontal que brodá Antoni Sadurní l'any 1450, y si allí es complerta la escena ab son especial paisatge, torras, muralles, espectadors, camps desolats per la horrible fera, atribulada prímpcesa que prega ab tot fervor y espantable drach que afronta al Sant cavaller; aquest es de notar particularment perquè armat de punta en blanch, no porta ja son cavall encubertat ab llargas gualdrapas segons antigua usansa, sinó ab lleugers arreus de cuyro, recoberts de vellut carmesí y enriquits ab pedras preciosas. Sobre aquest punt es de notar, també, que si poch despres al finar lo meteix segle xv, se modificá l'arreu dels cavalls de batalla encubertantlos en bona part de ferro, no coneixem cap imatge de Sant Jordi que porte semblan armadura, lo que dona lloch á establir que las ultimas transformacions s'efectuaren á mitjans de dit segle xv, en la conformitat portada á terme per l'habilíssim brogador Sadurní, essent despres pocas en general las variacions efectuadas, si be per desgracia las mes tendeixen á desnaturalisar lo rigorisme y veritat relativa de las imatges de la edat mitjana.

Si bé son desconeguts gran nombre dels pintors que en aquella edat d'or de la pintura religiosa, pintaren lo Sant cavaller ab tots los arreus de sa major pompa y ab los atractius d'un misticisme angelical que unia la forsa ab

la seguransa de son poder may abatut, crech que vos plaurá recordar que Albert Durer y mes tart Rafael exercitaren sos pinzells creant bonas imatges de Sant Jordi, la una ab lo realisme del gran pintor de Nuremberg y la altra ab las primeras impresiones del renaixent clacissime, donant á la lluyta un aspecte mes mogut y casi indecís entre las forsas del combatent y de la enorme fera, imprimint un singular ayre somrisent á la fesomía del valerós campeó y posantli ja, entre otras prendas, un casco semi-grech ab crestonada desde la visera fins al guarda-coll.

Decadent la antigua cavalleria, ni 'l barroquisme ni l'art plateresch, s'ocuparen gayre de reproduhir la imatges del cavaller Sant Jordi, cosa que no esdevingué á Sant Jaume; y tans sols quan á principis de nostre sigle reverdiren aquellas memorias, la pintura y la esculptura donaren de sopte algunas imatges de Sant Jordi, vestidas, com ells deyan, á la heroyca, çó es, ab lloriga y sandalias, ó ab llargas caligas, ab casco á la romana ab simple crestó ó ab gran floch de plomas de molts colors, onejant sobre sas espatllas, subjectat per cisellada fibula, lo mantell del legionari. No cal dir que las armas eran també la aguda llansa ó pilum y la espasa curta y quadrada; y que 'l cavall lleugerament guarnit, sostenia sens estreps al cavaller que picava al dragó també deformat estranyament, com executant una sort de canyas ó altra consemblant en una plassa pública.

No tardá gayre, n'obstant, á girarse 'ls ulls á las representacions mes conegudas y recomanables d'Inglaterra y altres paissos, y si be sento no recordar son nom, lo grupo esculptorich d'un artista alemany en que lo cavall s'encabrita, la fera urpa son pit obrint sa boca d'infern y 'l

Sant brandant sa llarga llansa, que te en lo cim una lleugera flamula, vá á ferirla ab seguretat, es una obra artística que guanyá generals aplaudiments y avansá molt los estudis pera restablir las bonas representacions del benaventurat Sant Jordi ajustantse ab fidelitat á sa llegenda.

Prescindint ara d'altres exemples pera no allargar massa mon treball, la Diputació Provincial de Barcelona resolgué fá pochs anys completar la fatxada de son palau, y veus aquí que l'escultor Aleu feu una bona imatge de Sant Jordi, ahont respectantse lo culminant de las tradicions de la edat mitjana, ha recordat ab acert que Jordi fou, segons he dit al principi, capitá d'algunas tropas de l'imperi d'Orient, y per aquest motiu, es de creure doná á son casco aquell perfil semi-grech, aquell desembrás que no podian permetre los pesats elms, y si bé en lloch de la tradicional llansa posá en sa má la espasa, aquesta llibertat es tolerable y la obra esta ben concebuda y realisada.

Mes aprop encara, en Lluís Rigalt cenyit á l'estret espay de que disposava, ha pintat una bona imatge de Sant Jordi á peu en una de las primeras grans vidrieras del abside de la Seu de Barcelona; y moltas altras son las reproduccions modernas en que pot senyalar-se que 's busca, cada dia ab major afany, la justesa de la obra artística ab lo tipo tradicional mes generalment reconegut.

Per últim y abans de concloure indicaré que Sant Jordi, qual grupo á cavall forma lo joyell del gran cordó de la ordre de la Jarretiera d'Inglaterra, y la figura heráldica sobre camp vermell en l'escut de Rússia, es lo paladí de Grecia, com fou lo crit de guerra d'Aragó, y es també lo tema de magníficas composicions artísticas en molts pai-

ssos fora d' Espanya. Sols, per exemple, vos diré que ara fa molt poch Mr. Vidder ha compost un preciós mosaich en aquesta forma: consta de tres compartiments; en lo central hi ha Sant Jordi armat de punta en blanch en actitud estàtica esguardant lo cel ab lo cap descubert; en lo compartiment de la dreta un angel imitant los de magnífichs ropatges de la edat mitjana, porta sa llansa ab la banderola blanca ab la creu vermella; y en lo de la esquerra altre angel consemblant, porta son elm ab visera y lambrequins. Als peus de Sant Jordi hi ha un espay ab aquesta llegenda «Sant Jordi pera Inglaterra;» y jo acabaré dihent que si molt nos plau aquest entussiasme y amor envers lo Sant predilecte de nostras gestas y de nostra antigua terra ahont se troba á bon segur lo bressol de sa llegenda, no podem menys de reivindicar sempre com ho fem, afalagant sa memoria, lo «Sant Jordi per Aragó.»

Barcelona, 23 d'Abril de 1883.

EDUART TÁMARO.